

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/13062,Archiwum-Wschodnie.html>
2023-03-25, 02:41

Archiwum Wschodnie

Archiwum Wschodnie, inicjatywa społeczna kilku środowisk opozycyjnych, powstała w XI 1987 w Warszawie, której celem było utrwalenie losów polskich obywateli z tzw. kresów wschodnich II RP po ich zajęciu w 1939 przez ZSRS (w tym zesłanych do obozów żołnierzy AK), a także uczestników powojennego podziemia niepodległościowego. Wśród założycieli znaleźli się przedstawiciele zarówno środowisk b. represjonowanych (np. łagiemników skupionych wokół Wiesława Krasnodębskiego), jak i kręgów zaangażowanych w l. 80. w działalność opozycyjną (np. wydawnictwa Przedświt, podziemnych pism „Karta”, czy „Europa” z Jerzym Chmielewskim). Zbierano i spisywano relacje ocalałych z obozów, mapy, osobistą korespondencję oraz fotografie. W zbiorach archiwum znalazły się też dokumenty sowieckie i rosyjskie. Do czasu utworzenia odrębnego działu część AW stanowiła historia PRL. W pierwszej dekadzie działalności (do 1996) zgromadzono ponad 1 tys. relacji. Archiwum zdobyło współpracowników w Polsce (w 1988 ok. 70 współpracowników w 12 oddziałach, najwięcej w Warszawie i we Wrocławiu) i za granicą (w USA, Kanadzie, Londynie, po przełomie 1989 także w Rosji i na Ukrainie). Działalność finansowano po części z darowizn krajowych i zagranicznych, pomoc sprzętową otrzymywano gł. z zagranicy. Od 1988 działalność jawna. W zarządzie do 1989 m.in.: Zbigniew Gluza (koordynator, nast. prezes), Piotr Wróbel, Andrzej Krawczyk; 1988–1992 działania AW wspomagała doradczo Rada Naukowa pod przew. Barbary Skargi.

W VI 1989 pod patronatem AW powstała „Biblioteka Wschodnia”, w której opublikowano liczne pozycje tematyczne; jedną z pierwszych były wspomnienia autorstwa Jadwigi Zawadzkiej Łagiemniczki. *Dziesięć lat w polarnym kraju* (1990). Dzięki staraniom AW powstał monumentalny katalog „Indeks represjonowanych” (od 2013 prowadzony przez IPN; obecnie jego baza liczy ok. 1,2 mln rekordów) oraz

zorganizowano liczne tematyczne konkursy, wystawy i spotkania. W 1990 powołano do życia Fundację Archiwum Wschodniego. W l. 90. z AW współpracowało kilkaset osób. W 2014 AW obejmowało ponad 1,2 tys. spisanych relacji, 4,8 tys. wspomnień, ok. 120 dzienników (część zbioru „Dzienniki pisane po polsku w XX wieku”), ponad 700 kolekcji osobistych (w tym dokumenty, notatki, listy, fotografie, pamiątki, rysunki), 2 tys. jednostek archiwalnych, zawierających kopie polskich zbiorów Instytutu Hoovera w Stanford i Instytutu Sikorskiego w Londynie, a także dokumentów sowieckich dot. represji wobec obywateli polskich, 16 kolekcji tematycznych i środowiskowych. AW jest częścią Ośrodka Karta.

Tadeusz Ruzikowski

[Region Mazowsze, Warszawa](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)